

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва**

Бойко Віталій Васильович

**ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ
ІНТЕРЕСУ ДО АНСАМБЛЕВОГО НАРОДНО-
ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МУЗИКУВАННЯ**

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
професор Маринін І.Г.

Кам'янець-Подільський

2015

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Питання інтересу в психолого-педагогічній літературі	9
1.2. Зміст і структура музичного інтересу школярів	30
1.3. Обстеження музично-виконавської діяльності учасників шкільних духових інструментальних колективів	59
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКУВАННЯ НА ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТАХ	67
2.1. Завдання і організація експериментального навчання	67
2.2. Методика формування в учнів інтересу до музикування на духових інструментах	72
2.3. Аналіз та результати дослідно-експериментальної роботи	97
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	127
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	130

ВСТУП

Актуальність дослідження. У концепції естетичного виховання учнівської молоді, затвердженій Міністерством освіти і науки України, підкреслюється, що в сучасних умовах «оновлення суспільства, відродження національної культури, розбудови національної школи» зростає роль і значення естетичного виховання як засобу формування духовного світу, морально-естетичних ідеалів, яке акумулює в собі аспекти пробудження творчих сил і здібностей людини. Серед засобів естетичного виховання значний інтерес становить колективне музикування на духових інструментах, яке в системі музичної культури, зокрема української, посідає важливе місце.

Цілеспрямований музично-естетичний розвиток здійснюється у різних формах шкільної музичної освіти. Однією з форм музично-естетичного виховання школярів є музикування на духових музичних інструментах. Однак у розвитку цієї форми, поруч із загальноновизнаними успіхами і досягненнями, останнім часом визначились деякі соціальні явища і процеси, що вимагають теоретичного і практичного роз'язання. Найбільш гостре з них – помітне зниження інтересу до даного виду музикування.

Разом з тим, формування інтересу до музикування на духових інструментах як педагогічна проблема набуває важливого значення особливо у тій її частині, яка безпосередньо пов'язана з вихованням особистості школяра, оскільки багатство інтонаційних і виразових можливостей, простота засвоєння, здатність легко об'єднувати виконавців у ансамблі збільшує значення цих інструментів в музично-естетичному вихованні. Завдяки доступним виконавським можливостям народні інструменти привертають увагу учнів, мобілізують творчі здібності, стимулюють розвиток музичних смаків.

Музичний інтерес вчені розглядають як вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення до музичного мистецтва. Його унікальність полягає в особливій ролі емоційного і вольового компонентів у загальній структурі інтересу, що створює передумови для вдосконалення процесу музикування.

Проблема формування інтересів школярів постійно привертає увагу соціологів (А. Здравомислов, О. Сохор, В. Цуккерман), психологів (Б. Ананьєв, Л. Божович, О. Киричук, Г. Костюк, О. Леонтєв, Л. Проколієнко), педагогів (Н. Бібік, Н. Морозова, Д. Ніколенко, О. Савченко, Г. Щукіна). Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що інтереси є формою вияву матеріальних і духовних потреб людини й відіграють істотну роль у будь-якій діяльності. Поряд з потребами пізнавальні інтереси виступають збуджувальними силами дієвості особистості, вибору її діяльності та вчинків. Залежно від запропонованої інформації і джерела її отримання в учнів формуються інтереси і моральні установки, які за певних умов мотивують поведінку.

Питання вдосконалення музично-виконавської діяльності молодших школярів, що розроблялись у дослідженнях А. Болгарського, А. Паламарчук, В. Лапченко, В. Лабунця, В. Лебедева, Т. Плесніної склали основу методичного забезпечення формування інтересу до музикування на духових інструментах.

Високо оцінюючи наукове і практичне значення досліджень з проблеми формування музичного інтересу, ми повинні зазначити, що на сьогоднішній день ряд її аспектів не знайшов належного вирішення. Це перш за все питання впливу виконавської діяльності на розвиток музичних інтересів школярів. Адже саме в процесі колективного музикування на народних інструментах створюються найсприятливіші умови для формування музичних інтересів учнівської молоді.

Актуальність проблеми та її недостатнє вирішення у науковій літературі зумовили вибір теми дослідження: **“Формування в учнів**

загальноосвітньої школи інтересу до ансамблевого народно-інструментального музикування”.

Об’єкт дослідження – процес музично-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження – організаційно-методичні основи формування у школярів інтересу до ансамблевого народно-інструментального музикування в умовах позакласної роботи.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику формування в учнів інтересу до музикування на народних інструментах в умовах позакласної роботи.

Гіпотеза дослідження. Ефективність формування інтересу до музикування на народних інструментах у дітей шкільного віку зростатиме, якщо стимулювати розвиток спонукальних мотивів інструментально-виконавської діяльності і забезпечити емоційно-пізнавальне та творче ставлення учнів до українського музичного мистецтва через виконавську діяльність в ансамблі народних інструментів.

Відповідно до мети і гіпотези було визначено **завдання дослідження:**

- вивчити сучасний стан розробки проблеми формування інтересу до музикування на народних інструментах у науковій і методичній літературі, а також у педагогічній практиці;
- виявити критерії та рівні сформованості інтересу школярів до музикування на народних інструментах;
- розробити й експериментально перевірити методику формування у школярів інтересу до музикування на народних інструментах в позакласній роботі.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали філософські положення діалектики про розвиток і формування особистості; концепції детермінації та інтеграції про визначення та

єдність природних і соціальних мотивів поведінки людини, її потреб та інтересів; наукові положення психології про вікові та індивідуальні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку, специфіку формування в них музичного інтересу та його структурних компонентів; музичної педагогіки – про організацію музичного середовища, засобів педагогічного впливу на виховання учнів.

Для розв'язання поставлених завдань застосовувались такі методи дослідження:

- **теоретичні:** аналіз літературних джерел; синтез, порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація наукової інформації, які застосовувались на першому етапі роботи – при визначенні понятійного апарату дослідження, розробці методики формування інтересу до музикування у навчально-виховному процесі; моделювання – у процесі перевірки теоретичних положень реальною педагогічною практикою навчальних закладів;

- **емпіричні:** узагальнення передового педагогічного досвіду з проблеми формування інтересу до музикування у школярів, спостереження, опитування (бесіди, анкетування), вивчення результатів дитячої музичної діяльності, експеримент – використовувались у ході проведення констатувального, формувального та контролюючого етапів експериментальної роботи. Кількісний та якісний аналіз результатів дослідження здійснювався за допомогою методів статистичної опрацювання отриманих даних.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій, кількісним і якісним аналізом результатів, одержаних внаслідок застосування методів теоретичного і експериментального пошуку, які взаємодоповнюють один одного.

Теоретична значущість дослідження полягає:

- у визначенні педагогічного потенціалу музикування на народних інструментах;
- в обґрунтуванні методичних засад формування інтересу до музикування учнів в ансамблі народних інструментів;
- у створенні комплексної методики формування інтересу до музикування, в основу якої покладено поетапне застосування спеціальних методів навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у виявленні шляхів і засобів активізації інтересу школярів до процесу музикування на народних інструментах, визначенні умов організації колективного навчання в ансамблі народних інструментів на початковому етапі навчання. Розроблена методика формування інтересу до музикування у дітей може використовуватись у навчально-виховному процесі шкільних і спеціальних музичних навчальних закладів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась впродовж 2004-2006 років на базі ЗОШ №18 м. Хмельницький.

Організація дослідження. На першому етапі здійснювався теоретичний аналіз досліджуваної проблеми в зарубіжній та вітчизняній філософській, психолого-педагогічній літературі; визначались об'єкт, предмет, мета, гіпотеза і завдання дослідження, його теоретичні засади та проектувалась методика констатуючого й формуючого експериментів.

На другому етапі вивчались питання формування інтересу до музикування на народних інструментах та специфіка його прояву у дітей шкільного віку в сучасній практиці освіти. Формулювались завдання, розроблявся зміст експериментальної роботи, добирались методи, організаційні форми і засоби формування інтересу до музикування у навчально-виховному процесі. Здійснювалась первинна апробація запропонованої методики та вносились корективи.

На третьому етапі було перевірено ефективність запропонованої методики, проведено аналіз і узагальнення одержаних даних, підготовлено методичні рекомендації щодо формування у школярів інтересу до музикування на народних інструментах в умовах позакласної роботи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи доповідалися і обговорювалися на засіданнях кафедри теорії, історії музики і гри на музичних інструментах, звітних наукових конференціях студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

. **Структура та обсяг дослідження.** Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних літературних джерел.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати дослідження підтвердили ефективність запропонованої методики і дозволили зробити такі висновки:

1. В результаті теоретичного аналізу встановлено, що музичний інтерес виступає збуджувальною силою дієвості особистості, вибору її діяльності та вчинків у музичній сфері. Він представляє найважливіший мотив продуктивної діяльності дітей, за допомогою якого створюється сприятлива атмосфера навчання музики. Вплив змісту навчання на музичний інтерес учнів проходить не стихійно, а шляхом спеціального його конструювання в навчальному процесі.
2. Інтерес до музикування на народних інструментах - це вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення учнів до ансамблевої гри на народних інструментах, яке виражається потребою в естетичному збагаченні, творчій самореалізації на основі вивчення та виконання творів української народної музики. Виникаючи як проста зацікавленість, інтерес до музикування проходить довгий шлях становлення й розвитку, протягом якого набуває виразності, активності і мобільності. Він характеризується єдністю таких компонентів: емоційні реакції, музично-слухові уявлення, вольові зусилля, творча активність.
3. У дослідженні виявлено, що важливим чинником формування інтересу до музикування є створення ансамблів народних інструментів, де є умови для задоволення музичних потреб дітей, розкриття їх здібностей, глибокого розуміння народної музики і набуття початкових форм виконавства.

Критеріями сформованості інтересу до музикування в умовах позакласної роботи є змістові параметри визначених компонентів, а саме: усвідомлене ставлення до музичної діяльності, якість музично-естетичних знань, обсяг виконавських умінь і навичок, відчуття

характеру музики, естетичне задоволення від музикування, вміння подолати труднощі в музично-виконавській діяльності, прагнення ставити нові, більш складні цілі у опануванні музичних творів, ініціативність у роботі над музичними творами, здатність до слухового самоконтролю.

4. Відповідно до визначених критеріїв та показників в учнів були зафіксовані чотири рівні розвитку інтересу до музикування на народних інструментах: високий, достатній, середній, низький. В результаті проведення констатуючого експерименту було встановлено, що серед школярів переважає середній рівень розвитку даного феномена.
5. На основі аналізу роботи різних дитячих народно-інструментальних ансамблів розроблено вимоги до їх організації, що передбачає дотримання певних педагогічних умов: зміна видів музичної діяльності, оптимальне співвідношення різних завдань, вибір та оновлення репертуару. Вільний вибір учнями музичної діяльності на початковому етапі навчання сприяє розвитку музично-слухових уявлень, набуттю музичного досвіду в галузі інструментального виконавства.
6. У дослідженні виділено й апробовано у різному поєднанні методи і прийоми формування інтересу школярів до музикування на народних інструментах як головні чинники музично-естетичного розвитку: музично-дидактичні, сюжетно-рольові, проблемно-моделюючі та творчо-пошукові. Використання окремих методів та їх поєднання залежало від мети та змісту завдань. Педагогічними засадами їх ефективності виступають: визначення для кожного учня початкового рівня інтересу до музикування, рівня музичної активності після кожного етапу навчання, добір навчально-педагогічного і художнього репертуару.

7. Розроблено та експериментально перевірено методику процесу формування у школярів інтересу до музикування на народних інструментах, що передбачала включення учнів у індивідуальні, групові і колективні форми роботи; використання системи спеціальних творчих завдань та дидактичних ігор, які впроваджувались у виконавську діяльність на всіх етапах навчання; створення ситуацій задоволення через залучення учнів у концертну діяльність.
8. Отримані в ході експериментального дослідження дані щодо основних параметрів інтересу до музикування засвідчують якісні зміни в рівнях його сформованості. Це проявляється у більш глибокому, повному і художньо-переконливому розкритті змісту музичних творів, а також зміною внутрішнього світу учнів, формуванні ціннісних якостей та властивостей характеру виконавця. Динаміка результативності отриманих даних показала ефективність методики формування інтересу до музикування в ансамблевій грі на народних інструментах як засобу естетичного і духовного збагачення учнів в умовах позакласної роботи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми та засвідчує необхідність подальшого її розроблення за такими основними напрямками: дослідження індивідуально-психологічних факторів формування інтересу особистості до народно-інструментального музикування, екстраполяція висновків даної роботи на інші вікові групи учнів з урахуванням сучасних педагогічних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Э.Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: Пособие для учителя М.: Просвещение, 1983. – 112 с.
2. Авдіянець Г.Г. Формування духовних потреб молодших школярів у сім'ї. Автореф. канд. ди с. – Луганськ, 2001.- 20 с.
3. Алиев Ю.Б. Подросток – музыка – школа. В кн.: Вопросы методики музыкального воспитания детей. –М., 1985. – с. 103-105.
4. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. –К.: Освіта, 1991. - 112 с.
5. Ананьин С.А. Интерес по учению современной психологии и педагогики. – К. – тип. “Петр Барский”, 1915. – 500 с.
6. Ананьев Б.Г. Избр. психологические труды. В 4-х т. – Т.2. –М.: Просвещение, 1980. - 222 с.
7. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания // Избранные психологические труды в 2-х томах, М.: 1980. – т.1.
8. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе. –М.: Просвещение, 1989 – 224 с.
9. Арчажникова Л.Г. Воспитание умений и навыков работы с нотным текстом // Вопросы музыкального образования. – Саратов, 1970. – 128 с.
10. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Изд. 2. – Л.: Музыка, 1973. –144 с.
11. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процес с. – Л.: Музыка, 1973. – 367 с.
12. Асафьев Б.В. О народной музыке (сост. И. Земцовский, А. Кунабаева) – Л.: Музыка, 1987. –248 с.
13. Бабанський Ю.К. Интенсификация процесса обучения. –М.: Знание, №6,

1987. - 80 с.

14. Бабанський Ю.К. Оптимізація учебно-вспитателъного процесу: методологические оснoвы. – М., 1982, - 192 с.
15. Бабенко Л. Методы и приемы формирования интереса к народной музыке у детей младшего школьного возраста // Муз. воспитание в школе. – Вып.14. – М.: Музыка, 1978 – С.12-23.
16. Бальчитис Э.О. О восприятии инструментальной музыки в младших классах. // Муз. воспитание в школе. – Вып.10. – М., 1975 – С. 183-222.
17. Баренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л., 1974. – 287 с.
18. Беликова В. Музыкальное исполнительство как вид художественно-творческой деятельности: автореферат дис с. на соискание ученой степени канд. искусствоведения. – К., 1991. – 16 с.
19. Беркман Т.Л. Музыкальное развитие учащихся начальных классов в процессе обучения пению. – М.: Из-во АПН РСФСР, 1962. – 132 с.
20. Бех І.Д. Від волі до особистості. -К., Україна-Віта, 1995.- 202 с.
21. Бех І.Д. Моральність особистості, стратегія виховання. - Рівне, 1991. – 146 с.
22. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання // Науково-метод. посібник. -К., УЗМН, 1998. – 204 с.
23. Бібiк Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – К.: 1997. – 96 с.
24. Бібiк Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – Автореферат докт. пед. наук., - К, 1998. –18 с.
25. Біла О.О. Формування готовності студентів до активізації художньої діяльності молодших школярів. Автореф. – Південноукраїнський держ. пед. ун-т. ім. К.Д. Ушинського, 1999. – 20 с.
26. Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические статьи. – М., 1979. Т. 1. – 345 с.
27. Богонос П.Л. Дидактичні умови колективного народно-

- інструментального музикування підлітків у процесі аматорської діяльності. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук / К.: КДК, 1994. – 26 с.
28. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству / Сер. «Педагогика и психология». №10. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
 29. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. –М.: Просвещение, 1968. –464 с.
 30. Бойко Н.А. Дидактические условия формирования познавательного интереса у школьников. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – Кривой Рог, 1998. – 18 с.
 31. Бойко Н.А. Формирование познавательного интереса у школьников в коллективной деятельности // Приднепровский научный вестник -№71. – 1998. - с. 19-23.
 32. Бойко Н.А. Внеурочная познавательная деятельность как средство формирования у школьников интереса к учению. Приднепровский научный вестник. - 1998. -№71(138). с. 37-45.
 33. Болгарский А.Г. Формирование интереса к народной музыке у подростков на занятиях ВИА. Автореферат ди с. канд. пед. наук. – М., 1982 – 17 с.
 34. Болгарський А.Г. Народно-інструментальне виконавство – важливий фактор музичного виховання дітей в загальноосвітній школі // Мистецтво у школі. Зб. статей. –К.: Обрій, 1996. – с. 3-5.
 35. Болгарський А.Г. Формування інтересу підлітків до народної пісні // Радянська школа. –1980. - №12.
 36. Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию. – М.: Просвещение, 1985. – 144 с.
 37. Бонди С. О шумовых оркестрах // Искусство в школе. -№5. – 1929. – с. 18-22.
 38. Боровиков Л.И. Формирование интереса к музыкальному фольклору у первоклассников. Автореферат диссертации канд. пед. наук. –М., 1986. –

18 с.

39. Бороздинов А.А. Коллективное инструментальное музицирование на уроках музыки в младших классах общеобразовательной школы. – Калуга, 1987. - 40 с.
40. Брилин Б.А. Вокально-инструментальные ансамбли школьников: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 109 с.
41. Брилін Б.А. Педагогічні основи музично-творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук / Вінниця: ВДПУ, 1998. – 39 с.
42. Брунер Дж. Психология познания. –М.: Прогресс, 1998. – 412 с.
43. Бурлина О.Я. О понятии «музыкальный интерес». Музыка в социалистическом обществе. –Л., 1975. - Вып. 2. - с. 63-73.
44. Бурлина О.Я. Проблемы музыкального интереса советской молодежи. Автореферат диссертации канд. пед. наук. –Л., 1978. – 17 с.
45. Бутенко В.Г. Формирование эстетического отношения к искусству: В 6-ти томах / Т. 5 Формирование эстетического отношения к искусству у детей дошкольного и младшего школьного возраста. –М.: АПН, 1991. – 295 с.
46. Бутенко В.Г. Развитие эстетической активности школьников. Пособие для учителя / АПН Украины, НИИ педагогики, Херсонский государственный педагогический институт им. Н.К. Крупской. – К., 1992. – 176 с.
47. Вейнгольд Ю.Ю. Эстетический идеал и его значение в управлении процессом комплексного воспитания. Комплексный подход в управлении процессом воспитания школьников. – Курск, 1978. – 163 с.
48. Вендерова Т.Е. Пусть музыка звучит!: Кн. для учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1990. – 96 с.: ил.
49. Ветлугина Н.О. Музичний розвиток дитини. – К.: Музична Україна, 1978. – 256 с.
50. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. – М., 1990. – 240 с.

51. Виноградова М.Д. Влияние общения на личность школьника в процессе коллективной познавательной деятельности // Проблемы детской и педагогической психологии. Вип. 9. – М., 1976. – С. 35-43.
52. Витковская Н.С., Щербо А.Б., Джола Д.Н. Формирование эстетической культуры младших школьников: Из опыта работы. – К.: Радянська школа, 1985. – 134 с.
53. Виховання естетичної культури школярів. Навчальний посібник (І.А. Зязюн, Н.Є. Миропольська, Л.О. Хлебнікова та ін.). – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
54. Вишнякова Н.Ф. Развитие творческой активности младших школьников на материале внедрения музыкальных занятий в школе полного дня. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – М., 1980. – 17 с.
55. Волков И.П. Приобщение школьников к творчеству: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1982. – 144 с.
56. Вопросы методики начального музыкального образования. – М.: Музыка. – 1981. – 230 с.
57. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Книга для учителей, 3-е изд. –М.: Просвещение, 1991. - 93 с.
58. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. – Спб.: Союз, 1997. – 220 с.
59. Выготский Л. С. Психология искусства. – М.: Искусство. – 1985. – 480 с.
60. Газарян С.С. В мире музыкальных инструментов. –М.: Просвещение, 1989. – 147 с.
61. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка. Навч. посібник. – Вінниця, 2001. – 199 с.
62. Гальперин П.Я., Данилова В.Л. Воспитание систематического мышления в процессе решения малых задач // Вопросы психологи. -№1. –1980. - с. 19-21.
63. Гегель Г.Ф. Эстетика: в 4-х томах. – М., 1971. – т. 3. – 622 с.
64. Гельвеций К.А. Сочинения в 2-х томах. –М.: Мысль. – 1973-1974, т. 2

“Об уме”. – 603 с.

65. Гербарт И.Ф. Избранные педагогические сочинения. Т.1. – М., 1940. – 292 с.
66. Гильбург Г. Исполнительское искусство – сфера проявления художественной идеи. – Томск.: Томский университет, - 1985. – 197 с.
67. Голева З. Коллектив как фактор формирования познавательной активности школьников. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – Одесса, 1974. – 20 с.
68. Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве. – Л.: Сов. композитор. - 1985. – 143 с.
69. Горбенко С.С. Взаимосвязь школы и вуза в изучении народного музыкального творчества // Взаимодействие педагогического вуза и школы в музыкально-эстетическом воспитании. Сб. науч. статей. –К., КПИ, 1984. – с. 26-34.
70. Гордон Л.А. Потребности и интересы. Сов. педагогика 1989.-№8- с.129-143.
71. Гордон Л.А. Психологія і педагогіка інтересу. –К., -1940. –357 с.
72. Грибанов В.П. Очерки психологии личности. – Новосибирск. – 1971. – 94 с.
73. Грисюк О. Формування музичної культури молодших школярів в умовах взаємодії загальної і музичної дитячих шкіл. Автореферат на здобуття вченого ступеня канд.пед. наук. –К., 2000. – 18 с.
74. Гришанович Н.М. Музыкальные интересы в формировании познавательной деятельности подростков на уроках музыки. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – М., - 1980. – 16 с.
75. Гродзенская Н.Л. Школьники слушают музыку. – М.: Просвещение, 1969. – 75 с.
76. Гуменюк А.І. Інструментальна музика. –К.: Наукова думка, 1972.
77. Гуменюк А.І. Українські народні музичні інструменти. –К.: “Наукова думка”, 1967. – 244 с.

78. Давыдов В.В. Психическое развитие в младшем школьном возрасте. Возрастная и педагогическая психология. – М., 1973. – 268 с.
79. Давыдов В.В., Слободчиков В.И., Цукерман Г.А. Младший школьник как субъект учебной деятельности // Вопросы психологии №3-4. –М.: Школа-пресс, 1992. - с. 14-19.
80. Дем'янчук О.Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів. Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 64 с.
81. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). –К., 1994. – 61 с.
82. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів. Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 390 с.
83. Дидора М. Формирование самостоятельности младших школьников в процессе обучения. Автореферат дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук. – К., 1982. – 23 с.
84. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. - М.: Учпедгиз, 1956. –374 с.
85. Дмитриева Л.Г. Развитие у первоклассников чувства формы в процессе элементарного музицирования. В кн.: Музыкальное воспитание в школе. – М.: Музыка, 1979. – Вып. 14. – с. 5-11.
86. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе. Учебник для педучилищ. – М.: Просвещение, 1989. – 206 с.
87. Добрынин И.Ф. О воспитании интереса // Педагогическое образование. - №6. – 1936. - с. 87-103.
88. Дорошенко Т.В. Ігри у навчання музики // Початкова школа. - №11. – 1996. – с. 19-23.
89. Дорошенко Т.В. Формування у молодших школярів навичок музичного сприймання. Автореф. дис. канд. пед. наук: АПН України Інститут педагогіки. –К., 1996. -24 с.

90. Друзь Б.Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. –К.: Рад. Школа, 1978. –126 с.
91. Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах. Наук. метод. зб. І.А. Зязюн та ін. – АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти та ін. –1996. – 380 с.
92. Жданова Т.В. Игровой метод развития музыкально-просветительских интересов младших школьников в детском хоре // Музыкальное воспитание в школе. –М.: Просвещение. – Вып. 14. – 1979. – с.24-35.
93. Жуков С.М. Формирование интереса к музыкальному исполнительству младших школьников. Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1997. – 18 с.
94. Завадська Т.М. Методологічні проблеми формування музично-естетичного досвіду майбутніх вчителів // Мистецтво у школі. Зб. статей. – К.: Обрій, 1996. – с. 5-9.
95. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М.: Просвещение, 1986. - 288 с.
96. Земцовский И.И. Народная музыка и современность. В кн.: Современность и фольклор. –М. – 1977. – с. 104-118.
97. Зязюн І.А. Гуманізація та гуманітаризація професійної освіти. Наук-метод. зб. Інститут педагогіки. – К., 1996. –160 с.
98. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали, реалії. Науково-метод. посібник. –К. - МАУП. – 2000. –312 с.
99. Ингенкап М.К. Педагогическая диагностика: Пер. с нем. – М.: Педагогика, - 1991. – 183 с.
100. Іваницький А.І. Українська музична фольклористика. –К.: Заповіт, 1997. –201 с.
101. Іванов П.Г. Оркестр українських народних інструментів. – К.: Музична Україна, 1981. – 109 с.
102. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: книга для учителя. – М., 1984.
103. Кабалевский Д.Б. Как рассказывать детям о музыке? – 3-е изд, испр. –

- М.: Просвещение, 1989. – 187 с.
104. Кабалецький Д.Б. Прекрасне пробуджує добре. –К.: Муз. Україна, 1978. – 288 с.
105. Канищенко А.П. Развитие познавательной активности младших школьников в процессе обучения. Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1985. -19 с.
106. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения. – М.: Педагогика. –1982. – 704 с.
107. Кастальский А.Д. Статьи. Воспоминания. Материалы. – М., 1960. –197 с.
108. Киричук О.І. Навчальні інтереси молодших школярів. – К.: Рад. школа, 1982. – 126 с.
109. Ковалев А.Г. Воспитание чувств. – М.: Педагогика. – 1971. – 94 с.
110. Ковалев А.Г. Психология личности. – М.: Просвещение. – 1970. – 391 с.
111. Коллективная учебно-познавательная деятельность школьников / Под ред. Первина И. – М.: Педагогика, 1985. – 144 с.
112. Комаренко В.А. Методика навчання гри на чотириструнній домрі: навч.посібник для пед. інст. – К.: Рад. школа, 1961. – 130 с.
113. Комаренко В.А. Український оркестр народних інструментів. – К.: Рад. школа, 1966. – 195 с.
114. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения, т.1. –М.: Педагогика, 1982. - с. 443.
115. Коменський Я.А. Великая дидактика. – М.: Учпедгиз, 1939. – с. 122, 200.
116. Кононова Н.Г. Обучение дошкольников игре на детских музыкальных инструментах. –М.: Просвещение, 1990. – 155 с.
117. Концепція національного виховання. – К.: Рідна школа, 1995. - №6. – с. 24.
118. Костюк Г. С. Навчання і розвиток особистості. – К., 1968. – 48 с.
119. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. – К.: Радянська школа, - 1989. – 380 с.
120. Крутецкий В.А. Воспитание воли. – М.: Наука, - 1957. – 48 с.

121. Крутецкий В.А. Проблема формирования и развития способностей. Вопросы психологии. – 1972, №2. – с. 8-15.
122. Кулиев С.Д. Формирование интереса к советской и классической музыке у учащихся подростков на занятиях в оркестре народных инструментов. Автореферат диссертации канд. пед. наук. –М., 1973. – 17 с.
123. Куликов Г.А. Слух и движение: физиологические основы слуходвигательной координации. – Л.: Наука, - 1989. – 200 с.
124. Лабунець В.М. Педагогічне забезпечення творчої активності молодших школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування. Автореферат дисерт. канд. пед. наук. – К., 1994. – 21 с.
125. Лапченко В.П. Інструментальні ансамблі в початкових класах. – К.: Муз. Україна, 1969. – 150 с.
126. Лапченко В.П. Методика початкового навчання гри в оркестрі народних інструментів. – К.: Муз. Україна, 1985. – 63 с.
127. Лебедев В.К. Колективна музична діяльність молодших школярів в позанавчальний час. Навч. посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. –Вінниця, 1998. –56 с.
128. Лебедев В.К. Використання українських народних музичних інструментів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Навчально-методичний посібник. –Вінниця, 2002. – 147 с.
129. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции: Конспект лекций. –М.: Изд-во МГУ, 1971. -140 с.
130. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
131. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання: 2-е вид., К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
132. Лебедев В.К., Рябінін В.А. Народно-інструментальні ансамблі в середній загальноосвітній школі: Навчально-методичний посібник для студентів муз-пед.факультетів педвузів. – Вінниця, 1997 – 103 с.
133. Лисенко М.В. Народні музичні інструменти на Україні. –К.: Мистецтво,

1955. – с. 142.

134. Лисенко М.Г. Школа гри на чотириструнній домрі. Учбово-методичний посібник для педагогів музичних і педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1967. – 85 с.
135. Любимская А.А. Учителю о психологии младшего школьника. Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1974. – 224 с.
136. Ляшенко І.Ф. Художньо-творча активізація мас / Мистецтво і духовне збагачення суспільства. – К.: Наукова думка, 1989. – с. 83-105.
137. Макаренко Н.Г. Інтереси в системі самореалізації особистості (соціально-філософський аналіз). Автореф. дис. канд. філософ. наук. –К., 1994. – 19 с.
138. Максименко С.Д., Бех И.Д. Актуальные проблемы познавательной деятельности. – К., 1979. – 18 с.
139. Марків В.М. Дидактичні умови формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Дисертація канд. пед. наук з педагогіки. – Кривий Ріг, 1994. – 211 с.
140. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. –М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
141. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, - 1990. – 192 с.
142. Мациевский И.А. “Троїста музика” / К вопросу о традиционных инструментальных ансамблях / Матеріали 11 Всукраїнського науково-практичного семінару викладачів музичного фольклору. –К., 1993.
143. Мациевский И.А. Народная инструментальная музыка как феномен традиционной культуры, общетеоретические проблемы. –К., 1990. – 183 с.
144. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М.: Музыка, - 1980. – 255 с.
145. Медушевский В.В. О содержании понятия «адекватное восприятие». В кн.: «Вопросы музыки». – М.: Музыка, - 1980. – с. 195-228.

146. Мелик-Пашаев А.А. Педагогика искусства и творческие способности. М. – 1981. – 91 с.
147. Миколайчук М.В. Методика індивідуальних занять // Початкова школа. - №8. –1990. – С. 23-29.
148. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. – К., - 1978. – 47 с.
149. Морозова З.П. Процесс формирования музыкальной потребности младших школьников. Автореф. дис. канд. пед. наук. –М., 1979. – 16 с.
150. Морозова З.П. Диагностика музыкальных потребностей младших школьников. / Сб. тезисов VI научной конференции. – М., 1982. – с. 35-38.
151. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Знание, - 1979. – 91 с.
152. Масол Л.М. Методические рекомендации по использованию педагогических идей А.Г. Рубинштейна в работе музыкальных кружков при общеобразовательных школах. –Чернигов, 1986. – 51 с.
153. Масол Л.М. Проблема формирования творческой личности // Талановита особистість: сім'я, школа, держава. Тези доп. / Ред. кол.: Киричук О.В., Левчук Л.Т. та ін. – К.: УЦТДЮ, 1994. –Т. 2. – с. 13-16.
154. Музыкальная энциклопедия. –М., 1976. -Т. 3. – с 719.
155. Науменко С.І. Основи вікової музичної психології. – К., - 1995. – ч.1. – 104 с.
156. Науменко С.І. Психологія музичності та її формування у молодших школярів. Навч. посібник. -К.: КДПШ, 1993. –160 с.
157. Назайкинський Е.В. О психологии музыкального восприятия. –М.: Музыка, 1972. – 383 с.
158. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога. – М.: Музыка, 1982. – 300 с.
159. Никитюк С.Н. Воспитание музыкальных интересов у подростков в процессе инструментального музицирования. Автореф. дис. канд. пед. наук. – 1972. –142 с.

160. Орф К. Система детского музыкального воспитания. –М., 1971. – 238 с.
161. Остроменский В.Д. Формирование музыкального познания. –Кишинёв: Штиинца, 1988. -158 с.
162. Падалка Г.М. Вчитель, музика, діти. –К.: Музична Україна, 1982. – 144 с.
163. Педагогическая энциклопедия в 4-х т. // Под ред. Н.А. Каирова. – М.: Сов. энциклопедия. –1964-1968 гг. –т. 3. –880 с.
164. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. (Актуальные вопросы и практика обучения) // Межвузовский сборник научных трудов. –Л.: ЛГПИ, 1983. – 157 с.
165. Педагогіка / За ред. М.І. Сметанського. – Вінниця, 1997. – 199 с.
166. Петрушин В.И. Музыкальная психология. –М.: ВЛАДОС, 1997. –384 с.
167. Печерська Е.П. Уроки музики в початкових класах. – К.: Либідь. –2001. – 175 с.
168. Пиличяускас А.Я. Вопросы музыкального развития учащихся в процессе элементарного музицирования. – Вильнюс, 1973. – 230 с.
169. Плесніна Т.П., Прушковська Н.Н. Творча діяльність на уроках музики як основа формування музичної культури // Збірка матеріалів регіональної науково-практичної конференції. –1996. – с. 51-55.
170. Попонов В.Б. Русская народная инструментальная музыка. – М.: Знание, 1984. – 112 с.
171. Проблемы методов обучения в современной общеобразовательной школе / Под ред. Ю.К. Бабанского. – М., 1980, с. 48.
172. Проколієнко Л.М. Формування допитливості у дітей дошкільного віку. – К.: Рад. шк., 1979. – 96 с.
173. Психологический словарь. – М.: Педагогика, 1996. –440 с.
174. Психология. Словарь / Под ред. А.В. Петровского, Г.М. Ярошевского. -2-е изд., испр. и доп. –М.: Политиздат, 1990. –494 с.
175. Развитие творческой активности школьников / Под ред. А.М. Матюшкина. –М.: Педагогика, 1991. – 148 с.
176. Речменский С. Л. Массовые музыкальные инструменты. – М.: Музыка, -

1963. – 107 с.
177. Ригина Г. С. Уроки музики в початкових класах: Из опыта работы в первом и втором классах / Под ред. Л.В. Занкова. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.
178. Роджерс К. Творчество как усиление себя // Вопросы психологии. -№1. – 1990. – с. 164-168.
179. Ростовський О.Я. Концепція музичного виховання школярів на основі української національної культури // Художня освіта і проблеми виховання молоді. Збірник наукових статей. –К.: ІЗМН, 1997. – с. 34-39.
180. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. Навчальний посібник. 2-е вид., доп. –Тернопіль. –2000. – 156 с.
181. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання. Навч. посібник. – К., 1997. – 247 с.
182. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, - 1973. – 422 с.
183. Рудницька О.П. Розуміння мистецького твору як педагогічна проблема // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. Польсько-український щорічник. – Ченстохова-Київ, - 1999. – с. 373-389.
184. Румер М.Л. О детском музыкальном творчестве / Из истории вопроса // Музыкальное воспитание в школе. – Вып. 14 – М.: Музыка, 1979. – С. 89-94.
185. Русова С.Ф. Дошкільне виховання // Україна. - №4. – 1991. – 117 с.
186. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. – К.: Рад. школа, 1982. – 176 с.
187. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.: Магістр-S, 1997. – 97 с.
188. Савшинский С.И. Работа пианиста над техникой. – Л., 1968. – С. 107.
189. Скалкова И.В. Я и коллектив. Методология и методы педагогических исследований. – М., 1990. – 198 с.
190. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів. – К., 1972, т.3 – 352 с.

191. Скрипченко О.В. Про деякі методи експериментальних досліджень інтересів / Психологія: Респ. науково-метод. збірник. Вип.6. – К., 1968. – 190 с.
192. Сохор А.Н. Социология и музыкальная культура. – М. – 1975. – 202 с.
193. Стельмахович М.Г. Мудрість народної педагогіки. –К.: Знання, 1971. – 46 с.
194. Степанов И.А. Педагогические основы музыкального образования детей младшего школьного возраста. – К., 1988. –140 с.
195. Сухомлинський В.О. У чому таємниці інтересу. Вибрані твори т.2. –К., 1976. – с. 250-480.
196. Талызина Е.Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников. –М.: Просвещение, 1988. –175 с.
197. Талызина Н.Ф. Пути и проблемы управления познавательной деятельности человека // Теоретические проблемы управления познавательной деятельностью человека. – М.: Из-во МГУ, 1975. – 343 с.
198. Тарасова К.В. Онтогенез музыкальных способностей. – М.: Педагогика, - 1988. – 176 с.
199. Тельгарова Р. Уроки музыкальной культуры. – М.: Просвещение, 1991. – 158 с.
200. Теория Пиаже // Развитие личности ребенка. – М.: Прогресс, 1987. – 149 с.
201. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. Избранные труды в 2-х томах. т.1. –М.: Педагогика, 1985. – с. 8-223.
202. Торндайк Э.Л. Принципы обучения, основанные на психологии. –М., 1980. – 239 с.
203. Український педагогічний словник / Під Гончаренко С. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
204. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. т.1.- М.: Педагогика, 1974. – 584 с.
205. Файчак З.Є. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів

- засобами народознавчого матеріала та навчальної гри. Дис. канд. пед. наук. - Ів. Франківськ, 1994. – 140 с.
206. Фаминцин А.С. Домра и сродные ей музыкальные инструменты русского народа. –СПб., 1891. – 15 с.
207. Suzuki S. Natured by Love: A New Approach to Education. – Hicksville; Философский энциклопедический словарь / Под ред. Л.О. Ильичёва и др. –М., 1983. – 840 с.
208. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука, 2-е вид., перероб. та доп. – К.: УПЕ, 1986. – 800 с.
209. Формирование личности: проблемы комплексного подхода в процессе воспитания школьников. – М.: АПН СССР, 1983. – 223 с.
210. Франко І. Наші народні школи і їх потреби // Народ. – №7. – 1892. – С. 11-18.
211. Фрейд З. О психоанализе. Пять лекций. Методика и техника психоанализа. – Алтея, 1999. – 222 с.
212. Фрейнберг С.Е. Пианизм как искусство. –М., 1969. – с. 532.
213. Халабузарь П., Попов В., Добровольская Н. Методика музыкального воспитания. – М.: Музыка, 1990. – 173 с.
214. Хлебнікова Л.О. Формування національної свідомості школярів засобами музики // Початкова школа. –№5. – 1993. – с. 21-25.
215. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. –ДВУ, 1930.
216. Цуккерман В.С. Музыка и слушатель. Опыт социол. исследования. – М.: Музыка, 1972. – 204 с.
217. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. – М., 1984. –173 с.
218. Цыпин Г.М. Проблемы развивающего обучения в преподавании музыки. Автореферат дис. доктора пед. наук. – М. – 1978. – 27 с.
219. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. – М.: Педагогика, 1975. – 200 с.
220. Шацкий С.Т. Педагогические сочинения. В 4-х томах. – Т. 3. – 492 с.
221. Щолокова О.П. Особливості творчого розвитку першокласників на

- уроках музики // Мистецтво в школі. –К.: УДПУ, 1996. – с. 57-61.
222. Щолокова О.П. Подготовка студентов музыкально-педагогических факультетов к художественно-воспитательной работе в школе / Сб. научных трудов. –К.: КГПИ, 1984. – с. 144-151.
223. Щукина Г.И. Активность, самостоятельность, интерес в учебной деятельности учащихся. –М., 1986. – 243 с.
224. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. –М.: Педагогика, 1988. – 208 с.
225. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. –М.: Педагогика, 1971. –214 с.
226. Элементарное музыкальное воспитание по системе К. Орфа / Сост. Л.А. Баренбойм. – М.: Сов. композитор, 1979. – 368 с.
227. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М.: Педагогика. – 1978. – 300 с.
228. Эстетика. Словарь / Под ред. А.А. Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.
229. Эстетическое воспитание школьников: Вопросы теории и методики: педагогическая наука – реформа школы / Под ред. М.Д. Таборидзе. – М.: Педагогика, 1988. – 103 с.
230. Юнг К., Нойманн Э. Психоанализ и искусство / Пер. с англ. – М.: REFL-book; К.: Воклер, 1996. – 304 с.
231. Юркевич В.С. Индивидуально-психологические различия в познавательной потребности. В кн.: Личность и деятельность. – М., 1974. – 123 с.
232. Яворский Б.Л. Статьи, воспоминания, переписка // Под ред. Д. Шостаковича. –М.: Музыка, 1972. –Т. 1. – 294 с.
233. Якобсон П.М. Эмоциональная жизнь школьника. –М.: Просвещение, 1966. – 292 с.
234. Яконюк В.Л. Формирование мотивационной сферы учащихся как аспект музыкального воспитания // Вопросы музыкального воспитания детей и юношества. –Пермь, 1986. – 112 с.
235. Янів В. Українська етнологія і наш національний виховний ідеал //

Народна творчість та етнографія. – №5-6. – 1998. – с. 73-93.